

HUMAN DEVELOPMENT

Volume twenty-four – Number two – Summer 2003

OPGAVER FOR DET NÆSTE KONCIL Raymond G. Helmick.S.J.

Father Raymond G. Helmick, S.J. underviser i konfliktløsninger på det teologiske fakultet ved Boston Universitet. Han har i mange år mægtet i konflikter fra Nordirland til Mellemøsten til Balkan.

Får vi et nyt koncil i nærmeste fremtid? Da pave Johannes XXIII svarede bekræftende på spørgsmålet i 1959, befandt den tids temmelig forkalkede kirke sig i en voksende krise, men det kan ikke sammenlignes med den katastrofe, som vi har oplevet siden januar 2002. Da vi opdagede, hvor udbredt krisen var vedrørende præsters børnemisbrug, hvor længe det havde stået på, og hvordan kirkeledere havde holdt dette hemmeligt, gik vi ind i en frygtelig tid, hvor vi mistede tilliden og måtte høre på voldsomme modbeskyldninger.

Biskopperne, som mødtes i Dallas sidst i juni, opstillede nogle nye hindringer for præsters misbrug (hvor effektive de er, ved vi ikke endnu). Deres regler for at tage sig af tidligere misbrug fik mange til at tvivle alvorligt på fremgangsmåden, hvilket gav anledning til ny polemik. Men siden november 2002, hvor de accepterede den drastiske revision af reglerne fra Rom, har mange mennesker frygtet for, at enhver stramning er blevet væsentlig svækket – og at amerikanske biskopper nu har frasagt sig ansvaret for at imødegå krisen og har ladet det være op til kurien i Rom. Diskussionen om kristen nødvendighed af forsoning og tilgivelse, som var almindelig efter Dallas, forsvinder lidt efter lidt ud af billedet, eftersom den institutionelle kirke ser ud til at være for splittet til at ville rådføre sig med egne traditioner og for det meste kun svarer efter pres fra medierne.

Vi har vigtige spørgsmål om, hvorvidt biskopperne, hvis handlemåde næsten ryster os mere end selve misbrugernes, vil blive gjort ansvarlige på troværdig måde. Det er frygteligt desillusionerende for alle, som ønsker at have tillid til kirken som en institution igennem hvilken de kan udleve deres tro. Ansvarlighed, som synes at være et yderst kildent spørgsmål for Romerkirken, udgør et ganske klart problem ved den udbredte seksuelle uorden.

Siden kardinalen, ærkebiskoppen af Boston var nødt til at trække sig tilbage, peger det i retning af, at også mange andre skal trække sig; alle henviser til paven som den eneste, der kan dømme, beordre eller acceptere dem. Den romerske kurie kvier sig ved tanken om en dominoeffekt blandt biskopperne.

En bemærkelsesværdig undersøgelse lavet af reportere ved Dallas Morning News (12. juni 2002) viste, at omkring 2/3 af bispeddømmernes biskopper i USA (mindst 111 af hvad de klassificerer som nationens 178 katolske bispeddømmer med katolsk ritus) på en eller anden måde har beskyttet eller skjult præster, brødre eller andre religiøse personer. New York Times's reporter Laurie Goodstein (1. december 2002) har udvidet dette antal og har hævdet, at sådanne krænkelser har fundet sted i alle – undtagen to - bispeddømmer - til ærgrelse for Andrew Greeley, som beskrev dette i America (10 february 2003) som et antikatolsk angreb. Alt dette fortæller os, hvor langt en sådan udrensning kunne gå, og nogle ville ønske det. Hvis vi vil gribe fat i problemets rod, må vi imidlertid gøre os klart, at rødderne ligger i Rom, hvor embedsmændene forventer at biskopperne må se det som deres første prioritet at beskytte institutionens ry mod skandaler.

Det vil ikke sige, at paven gjorde det; det er hvad der kommer ud af bureaukrati. Det burde ikke forbavse os. Det er den måde, de store institutioner lige fra Enron til USA's regering konstant gør det på. Biskopperne har simpelthen fulgt institutionelle procedurer. Vi har en mistanke om, at enhver biskop som ikke ville være med, måtte anse sin karriere for afsluttet.

Vi har derfor alvorlige spørgsmål at stille vedrørende de grundlæggende regler i kirken. Hvor vrede folk end kan være, er vi naive, hvis vi tror, at nogle hængninger, et rædselsregime indenfor kirken vil løse disse problemer. Vore sygdomme er så typiske for systemet, at det slet og ret vil prøve at undslå sig for at skyde skylden på sine medlemmer. Vi kan give afløb for vor vrede, hvilket kan give os en tilfredsstillelse, men dette tager ikke fat på det underliggende problem overhovedet. To indlysende spørgsmål er iøjnefaldende: det ene er vor holdning til seksualitet, det andet er hvordan kirken bliver styret. I begge tilfælde må processerne klarlægges. Selvom der kan være andre måder at gøre dette på, er den traditionelle måde, at man holder et koncil.

Dette kunne godt blive en sag for den nye pave, som kommer på et tidspunkt (skønt pave Johannes Paul II forbavser dem som har afskrevet ham) og tager fat på nye problemer med ny energi. Vi kan forvente, at kardinalerne næste gang de mødes for at vælge en pave, vil have disse sager, som tynger hele den katolske kirke, øverst på dagsordenen. Kirkens ledere har et ansvar for at spørge, hvorfor disse ting skete. Vi vil

alle fortælle dem, at de må tænke på disse problemer, når de vælger en Pave, og den, der bliver valgt, bliver nødt til at tage sig af denne katastrofe på en passende måde.

Sexovergrebsproblemet

Enhver kan se den sociale umodenhed specielt den retarderede psykosexuelle udvikling hos de præster, der har forgrebet sig på børn. Der må være en grund til denne afvigelse og til omstændigheder ved disse præsters oplevelser og erfaringer, der har gjort dem seksuelt afvigende. Vi hører en hel del om seksuelle synder, men den grundlæggende holdning overfor seksualitet er blandt de ting, vi vægrer os ved at diskutere i vor kirke.

Det taler ikke til vor fordel, hvis vi betragter en af Guds mest dyrebare gaver til os med den ringeagt og undvigelse, som den menneskelige seksualitet er omfattet af i så meget af vor tradition; den lyssky måde den behandles på. Dette gælder ikke alene for katolikker, men også for de fleste af de andre kristne. Den antiseksuelle tradition går tilbage til Skt. Augustin, mange af hans samtidige og endnu ældre autoriteter, men har i virkeligheden sine rødder i den tids hedenske verden, dens dobbelthed (som afspejlede sig i Manikæismen, som Augustin var så tiltrukket af), med dennes afsky for legemet og livets materielle goder.

Ved rekrutteringen af vore katolske gejstlige og religiøse personer skaber denne holdning muligheder for unge mennesker for at flygte fra og udskyde overhovedet at have med seksualitet at gøre, idet de ser det som noget, de ikke bør have med at gøre. Mange af os kender cølibatære personer, som – selv meget senere i livet - ikke virkelig har set sig selv i øjnene. Dette er særligt fristende for dem, der er ambivalente, usikre eller frygtssomme overfor deres egen seksualitet. Vi må prøve på at frasortere sådanne individer, men vi kan forvente liden succes, hvis de, der skal frasortere, har de samme holdninger.

Biskopperne ved Det Andet Vatikankoncil gjorde en samlet indsats for aldrig at acceptere denne tilsidesættelse af den menneskelige seksualitet og det seksuelle udtryk for menneskelig kærlighed, især i deres undervisning af cølibatet. Men den forgiftede tradition fastholdes stadig – den som ser folks seksualitet som noget dårligt ved dem, som de burde skamme sig over, og foreslår dem, at de skal prøve at leve, som om de ingen seksualitet har.

Diskussionen om hele dette område er længe blevet behandlet med så megen modvilje og mistænksomhed, som har bidraget til en udbredt umodenhed i vort fællesskab – således bør vi ikke blive overrasket, når det resulterer i bizarre konsekvenser som præste-pædoфиli og epheboфиli. (Sex rettet mod unge under lavalderen). Det vilde kaos af seksuel frigjorthed, som er så karakteristisk for vor tid, kan faktisk ses som bagsiden af den samme mønt.

Mange kommentatorer, nogle med forudfattet dagsorden, ønsker at angriber denne sygdom med øjeblikkelige midler, som fjernelse af det obligatoriske cølibat eller

ordination af kvinder, uden at gøre sig de mere fundamentale overvejelser, som sagen kræver. Disse emner vil uden tvivl blive bragt på bane og vil efterhånden få opmærksomhed fra et sådant koncil, som vi håber på. (De var fremme på det sidste koncil, Vatikankoncil II, men blev taget af bordet og overladt til kuriens overvejelser). For troens hæderligheds skyld er vi nødt at undersøge dette hul i vor forståelse af mennesket mere omhyggeligt, før vi beslutter os for nemme løsninger.

Mange, selv blandt dem med åbenbar god vilje overfor kirken og dens traditioner, spørger om cølibat og jomfrustand nogensinde kan andet end skade personen, der har bundet sig hertil. Ingen vil være i stand til på overbevisende måde at forsvare deres værdi, med mindre en moden og imødekommende forståelse af seksualitet og seksuel identitet bliver alment kristent tankegods.

Endnu mere presserende er dog spørgsmålet om kirkens autoritære opbygning.

Autoritetsspørgsmålet

Vi har oplevet beskyttelse af institutionen og dens ledere langt ud over det mest basale moralske ansvar. Vore grundlæggende skrifter kræver den mest åbne omgang imellem os. 'Folkenes fyrster undertrykker dem, og at stormændene misbruger deres magt over dem,' men 'sådan skal det ikke være blandt jer' (Matt.20,25). Vores kirke skal være en kirke, hvor 'der er intet skjult, som ikke skal blive synligt, og intet gemt bort, som ikke skal komme frem i lyset' (Markus 4,22). At påberåbe sig sådan fundamental del af Kristi lære synes simpelthen ironisk i dag, og vi må spørge hvorfor.

Vi er blevet en meget lovbundet kirke. Dette stemmer i sig selv dårligt med de prioriteter i apostelen Paulus' breve, som betoner at vor frelse går gennem troen, ikke ved at underkaste sig loven. Vi gransker vor hellige skrift for at finde 'Kristi lov', og hvad vi finder, i sådanne tekster som Bjergprædikenen, er i stedet en insisteren på, at vi aldrig må stille os tilfreds med blot at adlyde lovens krav. I stedet for må vi altid stræbe efter at gøre mere for at stille os til rådighed for andre – aldrig ved tvang, men frivilligt. Dette kan man ikke lovgive om.

Dette gør det kristne fællesskab til et uvelkomment sted til at udvikle en lov-kultur. Vi har fået et andet mandat fra Kristus – vanskeligere måske, men friere. Det kristne fællesskab opbygger dets medlemmer i at leve i troen, i tillidsfuld tjeneste for Gud og for vor næste, særligt for dem, der har mest brug for det. Selvfølgelig blev det kristne fællesskab i sidste instans stort og komplekst, og opnåede respekt og en hel del verdsligt ansvar overfor det borgerlige samfund – først under Konstantin og de efterfølgende kejsere, og igen i det strenge 11. århundrede. På den tid konstaterede kirken et behov for metodiske strukturer for sin egen ledelse.

Hvad der skete var, at den - fordi der ikke var en specifik kristen lovstruktur - vendte sig mod verdslige kilder. Kun på grund af tid og sted antog de kristne, som skrev vor interne kanoniske lov, de dele af den romerske lov, som stadig dominerer ikke kun den katolske kirkes kanoniske lov, men også - som Code Napoleon -retssystemerne i de fleste europæiske lande.

Loven er romersk, men er ikke i sit inderste væsen kristen. Det er kejserdømmets lov, og dens herskende forudsætning er, at Kejserens vilje er lov. At denne er blevet basis for den kanoniske lov er helt igennem en abnormitet. Det er netop det system af herredømme som Kristus så bestemt kasserer overfor sine tilhængere. Den har givet en slags orden – i bund og grund en påtvunget orden – til det meste af Europa lige siden de romerske kejsers tid, men dens grundlæggende svaghed er, at der ikke er mulighed for at stille de ledende til ansvar for den måde, de regerer på.

Ikke efter eget valg, men på grund af hans rang ifølge det romerske lovsystem, kunne en sådan person, kardinal Law i Boston, som enhver anden biskop – fanget som han var i lygteskæret af forhold, som ligger i det banale fundament, som kirken styres på – blive dommer over dem, der anklagede ham. Hvordan kunne han undslippe dette? I sammenbruddets første fase prøvede lægmedlemmer fra flere menighedsråd, nogle af hans mest hengivne katolikker, at danne en forening – et mere forsigtigt forsøg end godt var – Voice of the Faithful. Det uundgåelige svar, som angivet i loven, var at afvise foreningen som værende bygget på andet end myndighedens vilje og derfor potentielt splittende. Meget senere på året, kort før han trak sig tilbage, da han til sidst mødtes med Voice of the Faithful's repræsentanter, var hans første bemærkninger til dem, at han ville ønske, at de havde søgt hans tilladelse, før de dannede deres forening. Her kan vi se institutionskulturen i dette paradoksale svar. Alligevel var kardinalen, ikke efter eget valg men på grund af den stilling som han havde fælles med sine biskoppelige kolleger, kun ansvarlig overfor en højere autoritet. At man nedefra prøvede at gøre ham ansvarlig kunne fra hans synsvinkel kun anses for at være en anomali.

Er denne form for juridisk struktur kristen? Nej, slet ikke. 'Det kristne ideal,' som G.K.Chesterton engang sagde til os ' er ikke blevet prøvet og fundet for let; det har vist sig at være vanskeligt og er forblevet uprøvet.'

Vi får ofte at vide, at kirken ikke er et demokrati, og årsagen har grundlæggende været, at dette romerske imperiale system er basis for kirkens lov. Men det har intet som helst at gøre med kristne principper. Det romerske system blev kun brugt, fordi det var den mest nærliggende lov, der var til rådighed på den tid, da kirken var blevet en så omfattende institution, at den havde brug for en sådan regelopbygning. Den har været en fast del af kirkens selvoplevelse så længe, at det vil blive en smerteligt kompliceret sag at rive os løs af dens fangarme, hvis vi vælger det, men det er den opgave, som vor nuværende knibe påtvinger os. En sådan opgave vil kræve et engagement der ligger udover varigheden af et koncil i kirken, men dens igangsættelse er selvsagt en opgave for et koncil.

Utvivlsomt vil mange af de autoriteter, der styrer kirken, finde det langt mere behageligt at modsætte sig nogen form for ansvar. De har levet uden det lige så længe, de har haft deres embeder. Men situationen er blevet uholdbar nu. Den udøvende leders plads i kirken-som-organisation står tom. Det må være et dilemma for vor nuværende pave – en centralskikkelse, som jo så indtrængende beder om de kristnes tanker om, hvordan hans embede på en bedre måde kan bidrage til kirkens enhed. Det må komme frem

som det vigtigste diskussionsemne, når kardinalerne mødes for at vælge hans efterfølger. Manden, som dukker frem af konklavet, vil, med mindre det har været en forsamlings af enfoldig uforsonlighed, vide, at dette spørgsmål ligger øverst på hans bord.

Alternative lovsystemer, som modeller for orden i vor enorme kirke, er svære at finde, og vi kan næppe forvente, at et system, der er troværdigt kristent i sin inspiration, vil komme nemt eller hurtigt. I USA er vi meget knyttet til 'the common law system of justice', som vi arvede fra England. Common law, som bygger på præcedens som bindende princip og gør herskerne ansvarlige over for loven. Den har frembragt en tyk samling af love, som binder herskeren såvel som den undergivne og beskytter således en person mod vilkårlighed fra myndigheden. Så langt så godt; det har været arnestedet for al det demokrati, vi har opnået indtil nu. Men det har også en bagside med sin omfattende konfliktfyldte og hævn-gerrige karakter. Vor amerikanske kultur er blevet vildt straffende og hævn-gerrig i ly af dette vidnesbyrd; blandt andet vort samfunds klyngen sig til dødsstraffen. 'Common law' systemet kan ikke i højere grad gøre krav på at være mere passende til det kristne liv end den romerske model.

Hvad står tilbage? Der er selvfølgelig mangfoldige lovsystemer, som vi vil kunne trække på, hvoraf mange er fri for enten den romerske lovs vilkårlige uansvarlige karakter eller Common law's udelukkende gengældelses-karakter. Mange af disse retssystemer eksisterer blandt folk, som vi i Vesten er tilbøjelige til at betragte patroniserende, da de har en civilisation som er mindre kompleks end vor. Sydafrikanerne, som søger et sundere retssystem end det de modtog fra de europæiske koloniherrer, fandt stor værdi i det indfødtes afrikanske *ubuntu*-koncept - det stærke stimulerende koncept, som inspirerede deres Kommission for Tro og Forsoning.

Jurister og dommere i vort land og i nogle dele af Europa og Australien har eksperimenteret med systemer med stimulerende retfærdighed, i hvilke målet er at stimulere samfundets relationer frem for den blotte gengældelse; men de er nyskabelser, som endnu er i deres barnesko. De, der er indstillet på dette, har fået nyttig lærdom af de indfødte amerikaneres praksis, kreds-domfældelse (*circle-sentencing*), som et af de mest tiltalende træk. Ingen af disse, nyttige, systemer har dog i særlig grad det kristne evangelium til grund – men det har kirkens nuværende romersk inspirerede lov heller ikke.

Har vi da evner til at opbygge et system af indre orden for vor kirke, som virkelig udspringer af det kristne evangeliums tradition? Processen må begynde med at anerkende den nugældende lovs dybt a-kristne, endog anti-kristne, karakter – opløsende for det kristne liv og nedbrydende, som vi ser med sexskandalen, af de mest fundamentale værdier i den kristne tro. Vi bliver nødt til at overveje længe og omhyggeligt for at kunne bygge et velordnet kirkesamfund, som oprigtigt er knyttet til troens værdier, og vi kan ikke forvente at gennemføre det med et slag. Vi har en tid foran os til at lære noget af den ydmyghed, der så tydeligt mangler i det system, vi nu arbejder under.

Det Andet Vatikankoncil gik faktisk en del af vejen hen imod at bygge et sådant system i de to kapitler af *Lumen Genitum*, kirkens dogmatiske forfatning. Imidlertid er disse kapitler siden hen blevet ophævet – først under en periode af mistro, og så under en periode af tilbagetog fra enhver tendens mod ansvarlighed for de ledende.

Er dette virkelig et arbejde for et koncil? Det må vi tro – og i særdeleshed på grund af den fortjent lave agtelse, som ledelsen af vor kirke er kommet i. Koncilet vil være nødt til at stå direkte ansigt til ansigt med disse presserende spørgsmål: spørgsmålet om det seksuelle og spørgsmålet om lov og struktur. Hvad angår de seksuelle spørgsmål må kirken høre mange autoriteter, intellektuelle og åndelige, andre end biskopper. I lige så høj grad må mange andre end kirkens biskopper høres i spørgsmålet om lov og gudtjenesteorden, ydmyghed og ansvarlighed.

Krisen med præsters sexmisbrug af mindreårige er ikke alene et problem for Boston og Amerika, men et universelt problem, som har ulmet så længe, men som først for nylig er eksploderet i hovedet på os efter lang tids hemmeligholdelse – har gjort disse spørgsmål så akutte at man næppe kan knibe uden om dem længer.

Vi står overfor udfordringer af den grundlæggende troværdighed i vor kirke og derfor også af vor lære af ikke mindre omfang end i det 16. århundrede. Den katolske kirke reagerede dårligt dengang, og betalte med århundreders splittelse og meningsafvigelser blandt kristne, da dens defensive holdning ændrede forsøget på en reformation til at blive et langvarigt brud. Hvis vi behandler den aktuelle krise mindre alvorligt, end den er, kan vi imødesee et sammenbrud af samme slags.